

Medzi Slovákov, ktorí sa v 19. storočí vzdelávali v cudzine, patrila aj Amadeus Vozárik. V čase, keď Uhorsko nemalo o nadaných Slovákov záujem, hľadal si aj on zamestnanie a existenciu za hranicami svojej vlasti. K titulu doktor filozofie pridal, takmer päťdesiatročný, ešte titul doktora medicíny a svoje vedomosti uplatnil ako lekár na hornej Nitre.

Doktor filozofie a medicíny

Amadeus Teofil Vozárik sa narodil 8. júla 1859 v Jelšave v slovenskej evanjelickej rodine. Jeho otec bol jedným z prvých desiatich žiakov učiteľského seminára založeného v roku 1845 v rakúskom Oberschützene.

Na internete sa nachádza meno Amadea Vozárika medzi študentmi zapísanými na štúdium chémie v ročníku 1881/82 na najstaršej univerzite v Nemecku, ktorá bola založená v roku 1386 v Heidelbergu. Študovalo v nej mnoho umelcov, budúcich vedcov a akademikov z celej Európy. Tam prežil časť života aj nemecký vedec Gustav Robert Kirchhoff, či básnik a prozaik Johann Wolfgang Goethe. Na univerzite získal Amadeus Vozárik titul doktora filozofie a zostal pôsobiť v Rakúsku. Zastával funkciu vedúceho laboratória prachárne v Aussiegu (Prusko) a neskoršie pôsobil ako praktický chemik a univerzitný profesor techniky v Štajerskom Hradci (Grazi).

V nemeckých, anglických a francúzskych odborných časopisoch uverejňoval články z oblasti chémie. Vydal práce pod titulmi *Pokusy na vplyv diétného režimu a svalovú prácu...*, *Vplyv výživy na vodnú rovnováhu v tele*, *Metódy spaľovania potravín a ďalších organických látok za účelom zistenia obsahu fosforu* a ďalšie. V Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine sa nachádzajú jeho rukopisy aj s inými témami: *Jedovatost kožného sekrétu žiab*, štrnásť stranová rozprava *O povahe Číňanov*, či úvaha o delení dňa podľa desiatinného systému *Sto hodinový deň*.

Do cudziny si dával posielat' slovenské knihy a odoberal Národné noviny. Prispieval aj do slovenských novín a časopisov – Domácnosť a škola, Naše Slovensko. Bol členom Muzeálnej slovenskej spoločnosti a z dôvodu zakázananej Matice slovenskej aj členom Matice srbskej. Jeho pôsobenie v Štajerskom Hradci a blízkosť Viedne, kde Matica srbská vznikla a pôsobila medzi Slovanmi, mu umožnilo stretávať sa s názorovo blízkymi ľuďmi. Meno

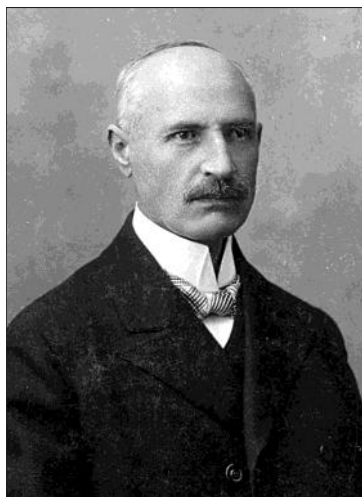
A. Vozárika sa vyskytuje v zozname členov Matice srbskej z rokov 1916 a 1917, kde sa okrem zaplateného členského príspevku jeho meno nachádza aj medzi dobrovoľnými darcami.

Mal kontakty s významnými slovenskými rodinami. Zachovala sa jeho korešpondencia s rodinami S. H. Vajanského a Andreja Halašu, s Jankom Franciscim, Jozefom Škultétym a ďalšími. A. Vozárik, tajomník Slovenského akademického spolku Tatran, oznámil 24. januára 1881 z Viedne Jánovi Bottovi do Banskej Bystrice, že *...ho 29. októbra 1880 zvolili za čestného člena Slovenského akademického spolku Tatran*. Ján Botto o tri mesiace 28. apríla 1881 zomrel.

Písal si s Jozefom Maliakom, dolnozemským literárnym vedcom, historikom a prekladateľom, ktorý dožil svoj život v Prievidzi. V liste sa mu zveruje *...ako ho zabořela smrť pána farára Hurbana, ktorý zomrel hneď pri prvom ochorení srdca, ...a doporučuje ...organizovať valné zhromaždenie i v Pešti, ...D. a Š. (pravdepodobne Daxner a Škultéty, pozn. A. S.) majú v úmysle zhromažďovať okolo seba krúžok slovenských učencov*.

A. Vozárik mal silné sociálne cítenie, o čom svedčia aj jeho príspevky – na voľby v roku 1901, na Evanjelický sirotinec v Modre alebo na študentský fond pri Štátnom reálnom gymnáziu v Prievidzi.

Ivan Daxner, priateľ z detstva, v tom čase riaditeľ banky Tatra, mu 15. decembra 1905 napísal z Turčianskeho svätého Martina do Štajerského Hradca – *Netrč tam v cudzine, pod' ku svojim, ktorí Ťa znajú, cenia a radi majú*. V tom čase už Amadeus Vozárik niekoľko rokov študoval v Štajerskom Hradci medicínu, z ktorej promoval v roku 1906. To už mal 47 rokov. Ivan Daxner mu to vyčíta *...lebo sa obávam, že Tvoje medicínske štúdium len zosilnilo Tvoju náklonnosť k hypochondrii*. Pozýva ho pôsobiť do Martina *... mohol by si tu otvoriť privátne laboratórium. Mal by si dosť práce, zvlášť s analýzami pre hospodárov a popri tom mohol by si pracovať i pre svoju vedeckú pasiu. Čo Ťa púta ku Hradcu? Či len štúdium medicíny a či aj iné veci? Chceš byť naozaj doktorom medicíny, aby*

si aj prax lekársku prevádzkať mohol? Či len z pasie študuješ? V liste spomína Daxner aj svoje deti a medzi nimi syna Igora, neskoršie známeho z procesu s Jozefom Tisom, že ...chodí do polgárky.

Po vzniku 1. Československej republiky Amadeus Vozárik prišiel na Slovensko – do Tisovca. V roku 1919 vystupoval na verejných prednáškach s rôznymi témami. V Handlovej sa usadil v roku 1922, kde zastával funkciu štátneho obvodného lekára a prideliili mu aj baníkov chorých na pľúca. Spočiatku býval v hostinci, v auguste 1923 dostal služobný byt.

V rokoch 1922 až 1924 si z Handlovej vymieňal listy s Oľgou, dcérou Štefana Marka Daxnera. V septembri 1922 jej písal o svojich začiatkoch na novom pracovisku *...Zaujímavé je mi vidieť, ako sa ľud slovenský i tu dvíha a uplatňuje a to bez agitovania a hluku a treba vyzdvihnúť, že i bez nenávisťi k inováciám. Slovenský život má v rukách robotníctvo, medzi ktorými je i zopár Nemcov a Maďarov, popri niekoľko Poliakov a Rumunov, a má i správu robotníckeho domu a kinových predstavení. Máme tu i Sokola, ktorého starostom je robotník Slovák, strojník Mokry a mecenášom mäsiar Kupčok, americký dolárový strýčko. On požičal na stavbu Národného domu jeden milión korún. Nebral si za vzor tých predákov, ktorí vedeli alebo vedia na národné ciele zbierať, brať, ale nie i dať.*

V liste odoslanom po Vianociach 1922 opisuje pomery v Handlovej *... Mali sme tu v Národnom dome zase divadelné predstavenie. Na druhý sviatok zahrli nám prievidzskí diletanti (ochotníci, pozn. A. S.) frašku Naša Maňa tak dobre, že obecenstvo nevychádzalo z dobrého rozmaru a zo smiechu. Obecenstva bolo húfno, medzi nimi i hodne zdejších Nemcov, z ktorých mnohí vedia i slovensky. Ich mladšia generácia cíti ale maďarsky a keď prievidzskí ochotníci hrali tu nedávno Zochov kus Z otroctva k slobode, robili prítomní Krekerhájci urazených a hovorili, že na slovenské divadlo viac neprídu. No ako bolo teraz vidno, oni si vec rozmysleli a teraz zase prišli: dať zo seba maďarského ducha vyháňať.*

A. Vozárik mal veľkú zásluhu na likvidácii trachómu na hornej Nitre. Stal sa predsedom Miestneho spolku Československého červeného kríža v Handlovej, ktorý založili 10. februára 1924 a hneď sa do neho prihlásilo 270 členov. Priznáva, že sa *...tak dialo vďaka četníctvu na pokyn okresného náčelníka. Napriek tomu zostalo až 236 platiacich členov. Úlohou spolku bolo vychovať pre zdravotnú pohotovosť štátu samaritánov, dobrovoľné sestry, dorast ČSČK a pomoc pri živelných pohromách. Jeho význam bol nesmierny – zabezpečovali stravu, oblečenie a obutie pre chudobné deti,*

Doktor filozofie a medicíny

podporovali vdovy s deťmi, nezamestnaných a invalidov, pri rozličných príležitostiach organizovali zbierky. Spolok podporovala Banská správa v Handlovej, divadelní ochotníci z Prievidze, Okresný spolok ČSČK v Prievidzi a aj ústredie ČSČK pod vedením Alice Masarykovej.

V liste z 2. júna 1924 opisuje týfovú epidémiu, na ktorú sa od vody nakazilo 700 ľudí z banskej kolónie a výdavky na jej likvidáciu boli 100 000 Kč.

Až vo vyššom veku sa oženil s Pavlou Hanesovou, mladšou o dvadsaťpäť rokov. Manželia založili Základinu Pavly Vozárikovej. Účet bol sociálny, podporovali z neho chudobné žiačky na štúdiách, učiteľky, ktoré zostali bez penzie alebo bez zaopatrenia a tiež sa bezúročne požičiavali. Zo Základiny Pavly Vozárikovej bolo 70 000 Kč prevedených do Živeny.

A. Vozárik zomrel 19. júla 1929 vo veku 70 rokov, jeho manželka v roku 1930 v Rimavskej Sobote, odkiaľ pochádzala. Obaja sú pochovaní na cintoríne v Zemianskych Kostolánoch. Na ich pomníku je nápis:

Duch Tvoj živý vedou, prácou a ušľachtilou láskou, neuzre smrti, lež v smesi večnej premeny života vznášať sa bude prúdom vývoja k dokonalosti.

Anna Sabová

Zdroje a literatúra:

http://www.althofen.at/AvW_Museum/Materialien/Autoren%20der%20Bunsenbibliothek%20Teil%202.pdf Dostupné na internete [16.6.2014]

Kronika školy Ráztočno

Etnografia. Zborník Slovenského národného múzea. Zväzok 37.

Náš Kraj, roč. VI., č. 4 z 15. 2. 1924, č. 11 z 1. 6. 1924.

Zdravotnícka ročenka československá, II. ročník. Praha 1929.

SNK LA Martin, korešp. sign.: 80 F 22, 80 C 21, 80 G 25, M 20 D 28, 23 A 67, 216 D 69.

SNK LA Martin, sign. SV 86/2, fotografia Dr. A. Vozárika z r. 1918.

Časopis Matice srbskej z roku 1917, ročník 70.

MV SR, ŠAN, p. B. Fond ČSČK OS Prievidza, Správa jednatel'a č. 35/25.

MV SR, ŠAN, p. B. Fond OÚ Prievidza, admin. spis č. 2434/24.

Fotografia náhrobu A. Vozárika a jeho manželky v Zemianskych Kostolánoch z r. 2013.

Autor E. Kližan,

Autorka ďakuje E. Kližanovi za poskytnutie dokumentov a bližších informácií.